

**TÜRKİYE - İSVEÇ İLİŞKİLERİ
(XVI-XXI. Yüzyıl Başları)**

TÜRKİYE - SWEDEN RELATIONS
(FROM the XVI TO THE BEGINNING
OF the XXI CENTURY)

Semin PAKSOY¹, Mehibe ŞAHBAZ²

01

TÜRKİYE - İSVEÇ İLİŞKİLERİ (XVI-XXI Yüzyıl Başları)

TÜRKİYE - SWEDEN RELATIONS (FROM the XVI TO the BEGINNING OF the XXI CENTURY)

Semin PAKSOY ¹, Mehibe ŞAHBAZ ²

Anahtar Kelimeler:

Türkiye-İsveç ilişkileri,
NATO, Osmanlı Devleti,
İttifak.

Keywords:

Türkiye-Sweden
Relations, NATO,
Ottoman State,
Alliance.

ÖZ

Tarih boyunca ülkeler, çıkarları doğrultusunda siyasal, ekonomik ve sosyal iş birliği sağlamak amacıyla ittifaklar yapmışlardır. XX. yüzyıla gelindiğinde dünya devletlerinin Doğu ve Batı bloklarına ayrılarak “Soğuk Savaş” dönemini başlattıkları ve İkinci dünya savaşından sonra, 1949 yılında Amerika’nın başını çektiği devletler NATO ittifakını, Rusya’nın başını çektiği devletler ise 1955 yılında Varşova Paktı’nı kurarak bu kutuplaşmayı daha da derinleştirmişlerdir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği’nin 1991 yılında dağılması ile Varşova paktı sona ererken, NATO ittifakı devletleri teröre karşı birlik oluşturma gerekçesiyle varlıklarını günümüze kadar devam ettirmişlerdir. SSCB’den ayrılan ve yönünü Batı’ya çeviren Ukrayna’ya karşı 2022 yılında Rusya’nın başlattığı savaş, Kuzey Avrupa ülkelerinde güvenlik endişesi uyandırmıştır. Bu gelişmeler karşısında İsveç, güvenliğini sağlamak açısından NATO’ya başvuruda bulunmuştur. İsveç’in terör örgütlerine verdiği destekten rahatsızlık duymakta olan Türkiye, İsveç’in NATO üyeliğine olumlu bakmamaktadır. Hâlbuki Türkiye-İsveç ilişkilerinin geçmişine bakıldığında, iki ülkenin çoğu zaman siyasal ve sosyal olarak birbirlerini destekleyip işbirliği yaptıkları görülmektedir. Bu çalışmadaki öncelikli amaç, İsveç-Türkiye arasındaki ilişkilerin tarihsel derinliğini inceleyerek siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda kurdukları olumlu ilişkiler ve bunların etkisine yer vermektir. Daha sonra iki ülke arasında stratejik iş birliği ve ortaklığının, dünya barışı ve ülkelerin halkına faydaları ile günümüzde yaşanan sorunların sebepleri belirlenerek bu sorunların çözümünde kamuoylarının bilinçlendirilmesinin önemine vurgu yapılacaktır.

ABSTRACT

Throughout history, countries have made alliances to ensure political, economic and social cooperation in line with their interests. In the 20th century, the world states were divided into Eastern and Western blocs, and the "Cold War" period began. After the Second World War, the establishment of the NATO alliance in 1949 and the Warsaw Pact in 1955 triggered the states of the world for further deepened this polarization. The NATO alliance states continued their ex-istence until today by forming a union against terrorism while the Warsaw pact ended in 1991 with the dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR). The war launched by Russia in 2022 against Ukraine which left the USSR and turned its direction to the west, aroused security concerns in Northern European countries. In the face of these developments, Sweden applied to join NATO. Türkiye, which is disturbed by Sweden's support for terrorist organizations, does not view Sweden's NATO membership positively. However, when the Türkiye-Sweden relations are considered, it is seen that these countries have cooperated by supporting each other politically and socially throughout history. The primary purpose of this study is to examine the historical depth of the relations between Türkiye and Sweden and to include the positive relations these countries have established in the political, economic and social fields and their effects. Then, the benefits of strategic cooperation and partnership between the two countries for world peace and the citizens of these two countries will be presented, the causes of the problems experienced today will be determined and solution proposals will be presented. Finally, the importance of raising public awareness in solving these problems will be emphasized.

¹Doç.Dr. Çukurova Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, spaksoy@cu.edu.tr,
ORCID: 0000- 0003-1693-0184

²Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi,
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
Bölümü, msavas@cu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-0597-
925X.

Alıntılanmak için/Cite as: Paksoy
S. ve Şahbaz M.. (2024).
Geçmişten günümüze Türkiye
– İsveç ilişkileri, Çukurova
Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Dergisi, 33 (1), 1-14.

GİRİŞ

Günümüzde devletlerarası ilişkiler stratejik iş birliği ve ortaklık çerçevesinde büyük devletlerin liderliğinde gerçekleşen ittifaklar doğrultusunda gelişmektedir (Sümer, 2010, s. 672). Bu ittifaklar devletlerin siyasal, kültürel ve ekonomik iş birliği yapmalarının yanında ağırlıklı olarak güvenlik endişesi ile ortaya çıkmaktadır. Modern dünyada görülen devletlerarası kutuplaşmaların başlangıçları oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Her dönemde değişen konjonktür ülkeleri farklı ittifaklar oluşturmaya zorlamıştır.

Günümüzde devletlerin oluşturduğu en büyük askeri ittifak NATO'dur. NATO, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi üzerine 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte 12 ülke tarafından kurulmuş olup zamanla üye sayısı 30 ülkeye ulaşmıştır. NATO üyesi ülkeler, Sovyetler Birliği'nin "komünizm" fikrini yayma amacına karşı bir araya gelmiş olup Sovyetler Birliği'nin liderliğini yaptığı ve 1955 yılında kurulan Varşova Paktı ülkelerine karşı, güvenliklerini ortak paylaşımına sağlamaya çalışmıştır (Gül, 2015, s.248). Bu nedenle, NATO'ya üye ülkelerin savunma sanayisine harcadıkları miktar, dünya genelinde savunma giderlerinin yaklaşık %70'ini ulaşmaktadır. NATO, 1949 yılından Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1991 yılına kadar dünyada görülen "Soğuk Savaş" döneminde iki kutuplu oluşumun güçlü bir tarafı olarak mücadele etmiştir. Varşova paktının dağılması sonucunda XXI. yüzyılda NATO'nun karşısında başka bir blok kalmamıştır. NATO ise üye sayısını artırarak güçlü bir ittifak olarak varlığını devam ettirmiştir (Gül, 2015, s. 249; Aktürk, 2012, s. 74-75). Bunun nedeni dünyada Doğu-Batı kutuplaşmasının bitmesine rağmen giderek artan ve stratejik açıdan önemli bölgelerdeki ülkeleri çözümü zor sorunlara sürükleyen terör tehdidine karşı ülkelerin ortak savunma politikaları geliştirmek istemeleridir (Sümer, 2010, s. 671-698; Aktürk, 2012, s. 78-80).

NATO ülkeleri, dünyanın ortak sorunu olan teröre karşı ortak çözüm üretmek amacıyla, teknik çalışma grupları kurmaktadır. Terör örgütlerinin satın almak suretiyle elde ettikleri silahların kullanımını engellemek, silah satan ülkeleri bu eylemlerinden vazgeçirmek bu teknik çalışma gruplarının faaliyetleri arasında yer almaktadır (Aktürk,

2012, s. 79). Bunun yanında NATO ülkelerinin de terör örgütlerine silah ve mühimmat temin etmeleri müttefiklik anlayışına uymamaktadır.

Günümüzde, Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması ve bu iki ülke arasındaki amansız çatışmalar, Orta ve Kuzey Avrupa ülkelerini Rusya'ya karşı güvenlik açısından endişeye düşürmüştür. Bu tehdit karşısında Kuzey Avrupa ülkelerinden İsveç ve Finlandiya NATO'ya üye olmak istemiştir. 5 Temmuz 2022 günü İsveç, NATO'ya üye olmak için başvurmuştur (Manioğlu, 2023, s. 1; Algünerhan, 2022, s. 2). İsveç'in üyeliğinin kabul edilmesi diğer üyelerin onayına bağlıdır. Türkiye Cumhuriyeti, kendi güvenliği açısından tehdit olarak gördüğü terör örgütlerinin, İsveç Hükümeti tarafından desteklendiği düşüncesiyle, İsveç'in NATO üyeliğine sıcak bakmamaktadır (Manioğlu, 2023, s. 3; Algünerhan, 2022, s. 2). İsveç'in terör örgütleriyle bağlantısı küresel iletişim araçları kanalıyla defalarca ortaya konmuştur. Bu sebeple günümüzde iki devlet arasındaki ilişkilerde sorun yaşanmaktadır. Buna karşılık Türkiye - İsveç arasında tarih boyunca karşılıklı dostluk ilişkilerinin yaşandığı, siyasal ve ekonomik iş birliğinin kurulduğu görülmektedir.

Bu çalışmadaki amaç, yeni gelişmeler ışığında Türkiye - İsveç arasında yaşanan sorunlar karşısında geçmişte her iki ülke arasında kurulan köklü ilişkiyi daha görünür kılarak sorunlara çözüm önerileri geliştirmektir. Zira hâlihazırda bir NATO üyesi olan Türkiye'nin aktif desteğine İsveç'in; uyguladığı ekonomik, sosyal ve siyasal politikaları ile Avrupa Birliği'nde etkili devletlerden biri olan İsveç'in desteğine de Türkiye'nin üyelik sürecinde ihtiyaç duyacağı aşikardır. Bu bağlamda İsveç-Türkiye arasındaki ilişkilerin tarihsel derinliği incelenerek, tarihteki siyasal, ekonomik ve sosyal iş birliği ve ilişkilerin iyi etkisi gösterilecek, günümüzde iki ülke arasındaki probleme çözümler aranacaktır. Böylece İsveç ile Türkiye'nin stratejik iş birliği ve ortaklığının, dünya barışına ve bu ülkelerin kendi halkına faydaları gösterilerek, her alanda birbirlerini desteklemeleri konusunda, iki ülkede kamuoyunun bilinçlendirilmesinin önemine dikkat çekilecektir

TÜRK - İSVEÇ İLİŞKİLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

1.XVI. Yüzyılda Osmanlı – İsveç İlişkilerinin Başlaması

Orta Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya geçişin önemli merkezlerden biri Lehistan (Polonya) topraklarıdır. Doğudan itibaren Kazak-Tatar, Ukrayna-Podolya, Boğdan-Polonya'nın kesiştikleri bölgede, tarih boyunca sınırlar belirlenememiş ve güvenli bir ortam oluşturulamamıştır. Bu bölge, XV. ve XVI. yüzyıllarda ekonomik değeri yüksek, dışarıya kapalı bir havza konumunda olup Osmanlı Devleti'nin denetimindedir. Osmanlı-Leh-Tatar-Boğdan toprakları Avrupa'nın Karadeniz'e açılan ticaret yollarının üzerindedir. Bu bölge devletlerarasında çok değerli bir alan olmuştur. Bundan dolayı bölgeye hâkim olmak isteyen devletlerin faaliyetleri, buradaki huzursuzluğun artmasına sebep olmuştur. Bu huzursuzluk bölgenin siyasetini ve ticaretini etkilemiştir (Kurat, 1940; Kunt, 1990, s. 10-69; Beydilli, 2001, s. 407-414; Ahmet Refik, 2015; Cevrioğlu, 2022, s. 11-28; Akkan, 2007, s. 309).

Diğer taraftan Lehistan kralı Szigismund August'unun 1572'de ölümüyle "Jagellon" hanedanlığı sona ermiştir. Bundan sonra Lehistan'da kralın seçilerek tahta geçtiği bir dönem yaşanmıştır. Toplam 75 yıl süren bu dönemde, Lehistan tahtı için yapılan seçimlere Avrupa'nın büyük devletleri taraf olmuşlardır (Kunt, 1990, s.10-69; Beydilli, 2001, s. 407-414; Akkan, 2007, s. 309). Osmanlı-İsveç arasındaki ilk ilişkiler de bu dönemde yaşanmıştır. 1587 yılında İsveç Kralı III. Johann Sigismund, Osmanlı padişahı III. Murad ile temasa geçerek, Lehistan tahtına çıkmak için destek istemiştir. Osmanlı Devleti, İsveç Kralı III. Johann Sigismund'un bu isteğini dikkate alarak onu desteklemiş ve Lehistan tahtına çıkmasını sağlamıştır (Kunt, 1990, s. 10-12; Kütükoğlu, 2022, s. 173). Osmanlı devletinin desteği ile İsveç, stratejik açıdan çok değerli olan bu bölgeyi bir süre kontrol altında tutmayı başarmıştır.

2. XVII. Yüzyılda Osmanlı – İsveç İlişkileri

Avrupa'da büyük bir dönüşümün başlangıcı olan ve 1618-1648 yılları arasında meydana gelen Otuz Yıl Savaşları'na İsveç de katılmıştır. Otuz Yıl Savaşları'nın başında 1620'de İsveç, ticaret ve ekonomik kazanç sağlamak için müttefik arayışına girerek Osmanlı Devleti'nin vasalları

olan Erdel Krallığı ve Kırım Hanlığı ile temasa geçmiştir. İlk Erdel sarayına Philip Sadler isminde bir elçi gönderen İsveç, Lehistan'a karşı ittifak teklifinde bulunmuş ancak Erdel Kralı Lehistan'dan ziyade Avusturya Habsburgları ile ilgilendiği için bu girişim sonuçsuz kalmıştır (Kurat, 1940; Cevrioğlu, 2022, s. 167-168). Philip Sadler'in bu ziyareti daha sonraki ilişkilerin önünü açmıştır. Avrupa'nın Protestan ve Katolik krallarının mücadelesi olan Otuz Yıl Savaşları'nın ilk yarısında İsveç, Paul Strassburg isimli bir Protestan diplomatı 1628'de Erdel Krallığı'na elçi olarak göndermiştir (Gábor, 2014, s. 72; Cevrioğlu, 2022, s. 172). 1631 yılında da Paul Strassburg, internuntius (küçük elçi) ünvanıyla Osmanlı Devleti'nin başkentine atanacaktır. İstanbul'a gelirken Paul Strassburg'un iki hedefi vardır. Bunlardan ilki; Otuz Yıl Savaşları sırasında Erdel Krallığı'nın Katoliklere karşı İsveç'e yardımını sağlamak, ikincisi de Osmanlı Devleti'nin Avusturya'ya karşı sefere çıkmasını istemektir. Bu iki amaç, o dönemde Sultan IV. Murad'ın devlet idaresinde otorite mücadelesi verdiği döneme rastladığı için çok itibar görmemiştir (Cevrioğlu, 2022, s. 174). Bununla birlikte Osmanlı Devleti o dönemde tehlikenin doğudan gelmesi sebebiyle İran'a sefer yapmayı planlamaktadır. Paul Strassburg'un Osmanlı Devleti topraklarında geçirdiği dönemi anlattığı eseri, Kuzey Alman topraklarından başlayıp Lehistan, Erdel, Eflak ve İstanbul'a gelişini ve bu bölgelerdeki Osmanlı Devleti yönetimini kapsamaktadır (Cevrioğlu, 2020, s.15; Cevrioğlu, 2022, s.176).

İsveç'in Otuz Yıl Savaşları'ndaki konumundan Kâtip Çelebi de bahsetmektedir. Kâtip Çelebi'nin Fezleke ile Tarih-i Frengi isimli eserlerinde, İsveç ile irtibatın Osmanlı Devleti'nin stratejik kaygılarından dolayı olduğu yazmaktadır. XVII. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin Silistre Valisi Sinan Paşa'ya verdiği emir üzerine, Sinan Paşa, Erdel Kralından Lehistan ve İsveç hakkında malumat istemiştir (Gemil, 1984, s.164; Cevrioğlu, 2022, s.176).

Evliya Çelebi, Seyahatname'de, İsveç halkının; itikat olarak Luteran olduklarını belirtmiştir. Bundan başka Otuz Yıl Savaşları sırasında, Frenk kıyafetleri giyiyor olmalarına rağmen, Avusturya'yı düşman olarak gördüklerini ve Almanları acımasızca katlettiklerini de yazmıştır (Evliya Çelebi, 2006).

Otuz Yıl Savaşları'ndan sonra durağanlaşan İsveç ile Osmanlı Devleti arasındaki diplomatik ilişkiler 1650'li yıllarda nispeten hareketlenecektir. Bu dönemde İsveç'in Osmanlı Devleti'ne elçi olarak gönderdiği Bengt Skytte'nin amacı, İstanbul'a giderken uğradığı Erdel Krallığı'nı, Lehistan ve Avusturya Habsburglarına karşı oluşabilecek bir ittifaka çekmektir. İsveç, Erdel Krallığı ile birlikte Pfalz Elektörlüğü'nü de yanına çekerek Habsburg karşıtı bir Protestan Birliği kurmak istiyordu. Bengt Skytte bu gizli amaç ile yola çıkarken, önce Almanya'daki kaplıcalara gideceğini, İstanbul'a geldiğinde de Kudüs'ü ziyarete giden bir asilzade olduğunu yaymıştır. Bengt Skytte, İstanbul'da sadrazam Gürcü Mehmed Paşa ile görüşmüştür. Bu görüşmelere Fransa elçisi Jean de la Haye aracılık etmiştir. Bu girişim İsveç açısından sonuçsuz kalmıştır. Osmanlı Devleti o dönemde "dostluk isteyen herkese kapımız açık" politikasını yürütmekte olup İsveç'in bu ittifak teklifini geri çevirmiştir (Gábor, 2014, s. 73; Cevrioğlu, 2022, s. 174).

1654 yılında Osmanlı Devleti'nin ve Avrupa'nın kuzeyi büyük bir kargaşalığa sürüklenmiştir. Lehistan'ın tabiiyetinde olan Kazaklar, Ruslar ile anlaşarak Rus tarafına geçmişlerdir. Bu durumdan endişe duyan Kırım Hanlığı, Osmanlı Devleti'nden izin gelmeden Lehistan ile saf tutmuştur. Osmanlı Devleti o dönemde Venedik ile meşguldür. Lehistan'ın Rus işgaline uğraması durumu ise en çok İsveç'i etkileyecektir. Eğer İsveç, Rusya'nın Lehistan'a müdahalesine engel olmazsa, Baltık Denizi'ndeki limanların ve gümrük gelirlerinin Rusya'nın kontrolüne geçeceğini görmektedir. Bundan dolayı İsveç, önce Kırım Hanlığını Lehistan ile müttefik olmaması yönünde uyarılmış ve sonra Lehistan'a girmiştir. 1655 kışında Varşova dâhil bütün Lehistan, İsveç'in hâkimiyetine alınmıştır (Gábor, 2014, s. 77). Osmanlı Devleti'nin Lehistan Kralına gönderdiği elçi olan Mustafa Ağa, 1655 yılının Aralık ayında Varşova'ya geldiğinde karşısında Lehistan Devleti'nin değil İsveç Devleti'nin yetkililerini bulmuştur. Mustafa Ağa, Marienburg'taki İsveç karargâhına götürülmüş, orada bir süre tutulmuş sonra padişahın mektubunu İsveç Kralı'na vermek zorunda kalmıştır. İsveç Kralı, 1656 yılının ortasında Osmanlı Padişahına yazdığı bir mektupla Mustafa Ağa'yı İstanbul'a geri göndermiştir. Mektupta İsveç'in neden Lehistan'a girdiği ayrıntısıyla anlatılmış ve Mustafa Ağa'nın uzun

süre tutulmasından dolayı özür dilenmiştir. Bu olay İsveç-Osmanlı Devleti arasında, Kuzey Savaşı denilen diplomatik ilişkilerin yoğunlaştığı bir dönemin başlangıcı olmuştur (Cevrioğlu, 2022, s. 177).

Ağustos 1656 tarihinde Rusya, İsveç toprağı olan Livonia Bölgesine girmiş ve buradaki Riga kentini kuşatmıştır. Bunun üzerine İsveç, Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Erdel Krallığı ve Kırım Hanlığı'nın Rusya taarruzlarına karşı kendi yanında yer alması isteğini bildirmek üzere, Claes (Brorson) Rålamb'ı Osmanlı Devleti'ne elçi olarak göndermiştir (Jarring, 1980, s. 116-117; Ådahl, 2006, s. 9-25; Ralamb, 2008; Koç, 2016, s. 247-249; Kolçak, 2016, s. 343-347).

Claes Rålamb, Erdel Kralı'nın Lehistan tacına sahip olma arzusu üzerine, Erdel Kralı'nın isteği ile Osmanlı Devleti'nin başkentine gönderilmiştir. Erdel Kralı, bu girişiminin yanı sıra henüz Osmanlı Devleti'nin haberi olmadan İsveç ile Radnot Antlaşması'nı yapmış ve Lehistan topraklarını aralarında paylaşmışlardır. Eğer bu ittifak başarılı olursa Erdel Kralı, Lehistan'dan geniş bir bölgeyi kazandığı gibi Leh Kralı ve Litvanya Grandükü ünvanlarına da sahip olacaktır. Bu faaliyetler, Osmanlı Devleti'nin merkezinde kuşku ile karşılanmıştır. Dönemin sadrazamı Köprülü Mehmed Paşa, girişimlere temkinli yaklaşmaktadır. Claes Rålamb, Mayıs 1657 tarihinde İstanbul'da Köprülü Mehmed Paşa'nın huzuruna çıkıp İsveç Kralı X. Karl Gustav'ın isteklerini belirttiği mektubu takdim etmiştir. Osmanlı Devleti, kuzey sınırlarında, İsveç Kralı'nın elinden taç giyen Erdel Kralı düşüncesini olumlu karşılamamıştır. Bu dönemde Köprülü Mehmed Paşa'nın önceliği Venedik tarafından kuşatılan Bozcaada'yı geri almak olduğu gibi Girit kuşatmasına devam etmektir. Bundan dolayı İsveç'in faaliyetlerine kayıtsız kalınmıştır. Zaten bu görüşmeden birkaç hafta önce, İsveç ile Erdel Krallığı orduları, Lehistan'a girmişler ve güçlerini birleştirmişlerdir. Bu durum Osmanlı Devleti yetkililerinin İsveç'e karşı kuşkularını arttırmaktadır (Ådahl, 2006, s. 9-25; Ralamb, 2008; Karacay-Türkal, 2012, s.XLV; Kolçak, 2016, s. 343-347).

Claes Rålamb'ın girişimleri devam ederken, İsveç Kralı X. Karl Gustav, Nisan 1657 tarihinde Osmanlı Devleti'nin başkentine, daha tecrübeli bir elçi göndermeyi

düşünmüştür. Bunun için de Gotthard Welling'i görevlendirmiştir. Bu defa İsveç Kralı, Osmanlı Devleti'ne Erdel ve Kırım'ın kendi yanında yer almaları için daha net ifadelerle bir mektup göndermiştir. Bir itimatname niteliği taşıyan bu mektupta İsveç Kralı, 1630'dan beri süregelen İsveç-Osmanlı dostluğunun devam etmesini istediğini, kendilerine karşı düşmanca taarruzlarda bulunan Rusya'nın, esasen diğer bir amacının, Osmanlı tebaası olan Rum, Bulgar, Sırp ve diğer Ortodoksları kendi hâkimiyetine almak olduğunu belirtmiştir. Bunu gerekçe göstererek Katolikler ile iş birliği içinde olduğunu belirterek Rusya'ya karşı Erdel Beyi ile ittifak kurarak beraber hareket etmesine Osmanlı Devleti'nin müsaade etmesini arz ediyordu. Ayrıca mektupta Erdel Kralı'nın İsveç'in yanında olmasından dolayı Kırım Hanı'nın Erdel üzerine sefer düzenlememesini istemiştir. Yine mektupta Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'nin İsveç'i desteklemesinin iki devlet açısından fayda getireceği yazıyordu (Gábor, 2014, s. 78; Kolçak, 2016, s. 343-347). Bir ay içinde iki ayrı elçinin benzer talepleri kapsayan iki mektup getirmesi, Köprülü Mehmed Paşa'nın kuşkularını arttırmıştı. Bu yüzen İsveç'in bu mektuplarına ve taleplerine Osmanlı Devleti kayıtsız kalmış, hatta Kırım Hanı Erdel üzerine gönderilmiştir. Bu arada Danimarka-İsveç savaşı başlamış, İsveç kuvvetleri kuzeye çekilmiştir. Kırım Hanı, Erdel Kralı'nın ordularını çepeçevre sararak yenmiş, Erdel Kralı güçlkle kaçabilmiştir. Bundan sonra Osmanlı Devleti, Avusturya Habsburgları ile meşgul olmuştur. İsveç ile ilişkiler bu dönemde Osmanlı Devleti'nin müttefikliğini kazanmak yönünde olmuştur. Her ne kadar ilişkiler, İsveç'in istediği gibi olmasa da 1669 yılında İsveç'in başkenti Stockholm'deki bir saray balosuna İsveç Kralı Osmanlı kıyafetleri ile katılarak bu dostluğa verdiği değeri göstermeye çalışmıştır (Ådahl, 2006, s. 9-25; Gábor, 2014, s. 78; Kolçak, 2016, s. 343-347; Cevrioğlu, 2022, s.177-179).

1669 yılında bir başka diplomatik girişim Kırım Hanlığı üzerinden olacaktır. Ticaretin geliştirilmesi için bir antlaşması yapmak amacıyla Kırım'dan Stockholm'e gönderilen Kırım elçisi Aslan Ağa, İsveç tarafından Osmanlı Devleti ile görüşmek üzere İstanbul'a gönderilmiştir. Osmanlı Devleti İsveç ile ticaret antlaşmasına sıcak bakarak ilgi göstermiştir. 1671 yılında

tekrar İsveç'e dönen Aslan Ağa, İsveç'te bu antlaşmanın olmaması yönünde bir muhalefet grubuyla karşılaşmıştır. İsveç-Osmanlı ittifakı bu defa İsveçli yetkililerin muhalefeti ile gerçekleşmemiştir (Gábor, 2014, s. 78; Kolçak, 2016, s. 343-347; Cevrioğlu, 2021, s. 61-86; Cevrioğlu, 2022, s. 177-179).

II. Viyana Kuşatması (1683) ile başlayan ve Karlofça Antlaşması (1699)'na kadar süren Kutsal İttifak savaşlarına İsveç de katılmış ve Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmıştır (Uzunçarşılı, 1995; Cevrioğlu, 2022, s. 186-187).

3. XVIII. Yüzyılda Osmanlı -İsveç İlişkileri

Osmanlı Devleti ile İsveç ilişkileri XVIII yüzyılda en üst seviyeye gelmiştir. Henüz yüzyılın başında İsveç Kralı XII. Karl (Şarl) (Osmanlı kaynaklarında XII. Şarl olarak geçmektedir) Poltova Savaşı'nda yaşadığı yenilgiden sonra Rus Çarı I. Petro'nun elinden kurtulup Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır (Kurat, 1940; Jarring, 1980, s. 1-2; Güler, 2007, s. 101-102; Günaydın & Coşkun, 2018, s. 15-18; Cevrioğlu, 2020, s. 11-13). Bu olay Osmanlı Devleti ile İsveç arasındaki ilişkilerin sonraki dönemlerini de etkilemiştir.

İsveç Kralı XII. Şarl, 1697 yılında henüz 15 yaşındayken babası XI. Şarl'ın ölümü ile tahta çıkmış ancak devlet, kısa bir süre 5 kişiden oluşan naipler heyeti tarafından yönetilmiştir (Kurat, 1940, s.13). Daha sonra Aralık 1697 tarihinde XII. Şarl, taç giyerek kral olmuştur. Genç yaşta olmasına rağmen devleti ileri götürecek fikirlere ve stratejik tehditleri okuyabilme yeteneğine sahiptir. Kral XII. Şarl, iktidara geçer geçmez İsveç, 1700-1721 yılları arasında yaşanan Büyük Kuzey Savaşları'nın içinde yer almıştır. Büyük Kuzey Savaşı, Rus Çarı I. Petro'nun Baltık Denizi'ne hâkim olmak için İsveç'i saf dışı bırakmak maksadıyla Danimarka ve Lehistan ile ittifak kurması sonucunda oluşan Üçler İttifakı'nın, İsveç ile savaşması sürecidir. Rusya, 1700 yılından itibaren Karadeniz sahillerine ve Baltık Denizi limanlarına hâkim olmak istemekteydi. Rusya, 1700 İstanbul Antlaşması ile Karadeniz'deki Azak Bölgesi'ni Osmanlı Devleti'nden aldıktan sonra gözünü Baltık Denizi kıyılarına çevirmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s.1; Kuzucu, 2016, s. 402-407; Günaydın & Coşkun, 2018, s.15-18; Cevrioğlu, 2020, s. 13-14). Baltık Denizi limanlarının hâkimiyeti ise İsveç'in devre dışı bırakılmasıyla mümkün olacaktır. Bunun için

Rusya, Danimarka ve Lehistan'ı kendi yanına çekerek Üçler İttifakını kurmuştur. Üçler İttifakından Lehistan, 1700 yılında İsveç'e saldırarak savaşları başlatmıştır. İsveç'in başında çok genç bir kralın olması ve ittifaktan alınan cesaret ile İsveç'e saldıran Üçler İttifakı, savaşın başlarında hiç beklemedikleri yenilgileri yaşamışlardır. İsveç'e ilk saldıran Lehistan, İsveç orduları tarafından kısa bir süre sonra püskürtülmüştür. Danimarka'nın saldırıları da üç hafta içinde ağır kayıplar vermesine sebep olmuştur. İsveç, hiç beklenmedik bir şekilde iki devlete karşı büyük başarılar kazanmıştır. Rusya, Osmanlı Devleti ile barış antlaşmasını yaptıktan sonra İsveç'e saldırmış, ancak 30 Kasım 1700 tarihindeki Narva Meydan Muharebesi'nde, ağır bir yenilgiye uğramıştır. Üç devleti de kısa sürede mağlup eden Kral XII. Şarl, önce Lehistan'ı tamamen kontrol altına almayı, sonra da Rusya üzerine yürümeyi düşünmüştür (Uzunçarşılı, 1988, s. 2; Kuzucu, 2016, s. 402-407; Günaydın & Coşkun, 2018, s.18-19; Cevrioğlu, 2020, s. 4-16). 1707 yılında Lehistan topraklarını yönetim altına almış ve kendi yandaşı olan Stanislav Leşçinski'yi Lehistan tahtına çıkarmıştır. Daha sonra da Rusya'ya saldırmıştır. Rus Çarı I. Petro, Narva Savaşı'nda kaybettiği kuvveti yeniden toplamış ve Kral XII. Şarl'ın saldırılarına karşı koymaya çalışmıştır. 1708'de İsveç ile Rusya arasında Halovçin Muharebesi yapılmış ve Rusya burada da yenilmiştir. Bu yenilgiye rağmen Rusya askerî gücünü kaybetmemiş, İsveç tam bir hâkimiyet kuramamıştır. Rusya aynı yıl içinde İsveç ordusunun ikmal imkânını da yok etmiş, birçok köyü ve kasabayı yakıp yıkmıştır. XII. Şarl bunun üzerine Ukrayna'ya geçmiş ve Kazakların desteğini almıştır. Bu dönemde İsveç ile Rusya arasında birçok çarpışma yaşanmıştır. İki devlet arasındaki son nokta 1709'daki Poltova Savaşı olmuştur. Poltova Savaşı'nı ağır bir yenilgiyle kaybeden XII. Şarl, yanındaki yaklaşık 15. bin asker ile Osmanlı Devleti sınırını geçerek Osmanlı padişahı III. Ahmed'e sığınmış ve günümüzdeki Moldova (Boğdan)'da bulunan Bender Kalesi'nde misafir edilmiştir (Kuzucu, 2016, s. 402-407; Günaydın & Coşkun, 2018:15-18; Cevrioğlu, 2020, s.13-14).

İsveç Kralı XII. Şarl, 1709-1714 yılları arasında, Osmanlı Devleti padişahının misafiri olarak en üst protokol seviyesinde ağırlandı. Kral, ülkesinden uzakta olmasına rağmen bütün motivasyonunu ülkesinin

geleceğini düşünerek ve bu yönde faaliyetler yaparak geçirmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti yönetim kadrosunu, Rusya'ya karşı bir savaşa yönlendirmeye çalışmıştır. Devlet adamlarının yanı sıra padişahın annesini (valide sultan) de bu yönde kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. Osmanlı Devleti'nin barışçı politikasına rağmen bu çalışmalar ve lobiciliği sayesinde 1711 Prut Savaşı'nın çıkmasını sağlamıştır. Prut Savaşı'nda Osmanlı orduları, Rus ordusunu Prut bataklığına sıkıştırdığı halde Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa'nın Osmanlı ordusundaki askere güven duymamasından dolayı barış yapılmıştır. Esasen barış antlaşması Osmanlı Devleti'nin ezici üstünlüğü yönünde yapılmış olup, İsveç Kralı'nın ülkesine dönmesi sağlanmak istenmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s.2).

Kral XII. Şarl ise Rusya'nın tümünden devre dışı bırakılmasını istemektedir. İsveç'in kuzeyde büyük devlet olarak yaşayabilmesi için Rusya gibi bir düşmanın olmaması gerekiyordu. Rusya'nın gücünün kırılması, hem Osmanlı Devleti için hem de İsveç için önemliydi. Kaldı ki 1721 yılında Rusya, İsveç ile Büyük Kuzey Savaşı'nı sona erdiren Nystad Barış Antlaşması'nı yaptıktan hemen sonra (Günaydın & Coşkun, 2018, s.19) 1721-1724 yılları arasında Kafkasya'yı geçerek Hazar Denizi kıyılarına kadar olan bütün Türk ve İslam topraklarını işgal ettiğinde Osmanlı Devleti, İran'ın buraları koruyamaması üzerine harekete geçmiş ve Rusya ile savaşa girmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s.2-3). Bu savaşta da Osmanlı Devleti üstün gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı askerî gücü oldukça başarılı savaşlar vermiştir. İsveç Kralı XII. Şarl, Osmanlı Devleti'nin tam ittifakını sağlayabilmiş olsaydı, kuzeyde Baltık Denizi kıyılarından Karadeniz Havzası ve Doğu Akdeniz tümünden Osmanlı Devleti gibi süper bir güç ve onun destekçisi, kuzeyde büyük bir devlet olarak sonraki yüzyıllara geçecek olan İsveç'in kontrolünde olacaktı ve Rusya gibi bir devlet ortaya çıkmadan dağıtılacaktı. O dönemde Osmanlı Devleti gelecekteki faydayı görebilseydi, muhtemelen XX. yüzyıl başlarındaki Birinci Dünya Savaşı sırasında baş aktörlerden biri olacaktı. İsveç, XVI. yüzyıldan itibaren sonraki yüzyıllara büyük bir devlet olarak geçebilmek için dönemin büyük devletlerinden olan Osmanlı Devleti'ni stratejik, ekonomik ve siyasal destek alabileceği en önemli devlet olarak iyi bir öngörü ile belirlemiş, bunun için de mücadele etmiştir.

Kral XII. Şarl, Bender’de yaşadığı sürede 15 bin askeri ve maiyeti ile nerdeyse özerk bir şekilde hareket ediyordu. Bu serbestliği ve Yeniçeri Ocağı’ndan sağladığı destekten güç alarak padişah ve devlet adamlarını Rusya’ya karşı savaş açılması konusunda sürekli kışkırtmaya çalışmıştır. Hatta Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa’nın Rus Çarı I. Petro’yu yenerek kazandığı Prut Savaşı sonrasında yapılan barışa (Prut antlaşması ile) rağmen ısrarlarına devam etmiştir. Bu ısrarcı tutumu Yeniçerilerin de sabrını taşımıştır. Hatta Osmanlı kuvvetleri ile Şarl’ın askerleri arasında arbeye yaşanmış, bu olaya “Kalabalık Olayı” denilmiştir. Kalabalık Olayı sırasında esir alınan Şarl, Edirne’ye sevk edilmiş ve burada 9 ay kalmıştır. Ardından Dimetoka’ya gönderilen Şarl burada da 10 ay kalmıştır. Osmanlı Devleti’ni Rusya’ya karşı savaş açmaya ikna etmek için ülkesine dönmeyi devamlı geciktirmiş bundan dolayı da Osmanlı Devleti’nin askerleri ve devlet adamları tarafından, “bir yerde uzun süredir kullanılan ve kayıtlı olan” anlamındaki “Demirbaş” ismiyle anılmaya başlanmıştır. Demirbaş Şarl, 1714 yılında Osmanlı Devleti’nden umudunu kesince ülkesine dönmüş ve 1718 yılında Danimarka ile yapılan bir savaş sırasında ölmüştür. Demirbaş Şarl’ın ölümüyle İsveç “büyük devlet” olma sıfatını da kaybedecektir (Kuzucu, 2016, s. 405-410; Güler, 2007, s.105-106; Günaydın & Coşkun, 2018, s.19).

XII. Şarl Osmanlı Devleti’nde misafir kaldığı sürede Osmanlı Devleti’ne borçlanmış ve bu borcu tahsil etmek için 1727 yılında, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından görevlendirilen Kozbekci Mustafa Ağa, İsveç’e gönderilmiştir. Dönemin İsveç Kralı I. Frederik, padişaha yazdığı mektupta İsveç’in ekonomik sıkıntı içinde olduğunu, bu yüzden bu borcu ödeyemeyeceğini, ödemenin ertelenmesini istemiştir. Ertelenen borcun tahsil edilmesi için 1732 yılında Sultan I. Mahmud döneminde, Mehmed Said Efendi İsveç’e gönderilmiştir (Küçük, 2018, s.67). Mehmed Said Efendi 1733’de İsveç’e gelerek borcun tahsilini istemiş ise de İsveç bu borcu yine ertelemek istemiş, Mehmed Said Efendi borcun yarısının tahsiline razı olmuştur. Daha sonra İsveç borcun yarısını da ödemiştir. Osmanlı Devleti’nin borcun ödenmesine yönelik ısrarlı tutumu doğrultusunda İsveç, borcun ödenmesini bir takvime bağlamak ve Osmanlı Devleti ile ticaret antlaşması yapmak için 1736’da iki elçiyi İstanbul’a

göndermiştir. Bu elçilerin faaliyetleri ile İsveç borcun bir kısmını ödemiş ve Osmanlı Devleti ile bir ticaret antlaşması yapmıştır (Güler, 2007, s.109-110; Günaydın & Coşkun, 2018, s.20-21; Cevrioğlu, 2020, s.19-21). Borcun büyük bir bölümünün ödemesi yapılmamış, Osmanlı Devleti iki devlet arasındaki dostluktan dolayı alacağı miktardan vazgeçmiştir (Cevrioğlu, 2020, s.19-21).

XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti ile İsveç arasındaki ilişkiler sadece siyasal değil ekonomik yönde de gelişmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti, coğrafi keşiflerle değişen yol güzergâhları sebebiyle Akdeniz limanlarının önemini kaybolmaması için İsveç ve Danimarka ile ticaret antlaşmaları yapmıştır (Günaydın & Coşkun, 2018, s. 20-21).

Osmanlı Devleti, XV. ve XVI. yüzyıllarda ticarete serbestliği ve dış ticaretin geliştirilmesini ekonomik ilke olarak benimsemiştir (Kuzucu, 2016, s. 409-410). Bu durum Osmanlı Devleti’nin, ticaret açısından diğer devletlere karşı üstün olmasını ve ticareti canlı tutmasını sağlamıştır. XVI. yüzyılın sonuna kadar devam eden coğrafi keşifler sonucunda yeni ticaret yolları keşfedilmiş, dünya ticaret yollarının güzergâhı Akdeniz’den Atlas Okyanusu’na kaymıştır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti’nin Akdeniz limanlarından kazandığı transit ticaret gelirinde önemli ölçüde azalma görülmüştür. Osmanlı Devleti, ticaretteki açığını kapatmak için daha önce Cenevizlilere ve Fransa’ya tanıdığı ticari imtiyazları (kapitülasyon), diğer Avrupa devletlerine de tanımaya başlamıştır. Bu ülkelerin başında İngiltere, Hollanda ve Avusturya gelmektedir. XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti, Baltık Denizi çevresindeki İsveç ve Danimarka ile de benzer antlaşmalar yapmıştır. İsveç ve Danimarka, Baltık Denizi’ndeki ticari faaliyetlerini dünyanın en eski ve canlı ticaret merkezi olan Akdeniz havzasına taşımak istemekteydi (Güler, 2007, s.103). Osmanlı Devleti, 1736-1739 tarihleri arasında Rusya ve Avusturya ile savaşması sebebiyle bu iki devlete karşı müttefik arayışında olduğundan, 1737 yılında İsveç ile bir ticaret antlaşması yapmıştır. 1756 yılında da Danimarka ile ticaret antlaşması yapılmıştır. Böylece bu iki devlet ile ekonomik ve siyasal ilişkilerin arttırılması sağlanmıştır (Güler, 2007, s.101-120; Kuzucu, 2016, s. 402-426; Günaydın & Coşkun, 2018, s.15-73).

4. XIX. - XX. Yüzyıllarda İsveç ile İlişkiler

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti ile İsveç arasındaki ilişkiler genelde dostluk ve ekonomik iş birliği çerçevesinde yürümüştür. Osmanlı Devleti, kendisinden ayrılan Balkan Devletleri (Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ, Romanya) ve bu devletlerin kendi aralarındaki mücadeleleri olan Balkan Savaşları (1912-1913) sırasında çok büyük kayıplar yaşamıştır. Bu savaşlarda İsveç, Osmanlı Devleti'ne tam donanımlı sağlık ekipleri ve sağlık malzemeleri göndermiş, bu şekilde destek olmaya çalışmıştır (Uygur, 2013, s.15-20; Temel, 2017, s. 396). Balkan Savaşlarında tarafsız bir politika izleyen İsveç, Osmanlı devletinin yanı sıra Sırbistan ve Yunanistan'a da aynı yardımlarda bulunmuştur (Küçük, 2017, s.197).

XX. yüzyıl başında, o zamana kadar görülmemiş büyüklükte ve geniş bir coğrafyada çok katımlı Birinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Bu savaşta da İsveç tarafsız kalmıştır. Osmanlı Devleti ise İttifak Devletleri (Bağlaşma) tarafında savaşa girmiş ve kaybetmiştir. Savaş başladıktan kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti, Almanya'nın başını çektiği İttifak Devletleri tarafında savaşa girmiş, karşı taraftaki İngiltere'nin başını çektiği İtilaf (Anlaşma) Devletleri ile bütün diplomatik ilişkilerini kesmiştir. İngiltere'deki Osmanlı Büyükelçiliği kapatılmış, Osmanlı Devleti'nin İngiltere'deki bütün diplomatik ilişkileri İsveç Büyükelçiliği vasıtasıyla yürütülmüştür (Temel, 2017, s. 398-399).

İngiltere, savaş boyunca Orta Akdeniz'deki Malta adasını esir kampına çevirmiş ve savaş esirlerini burada toplamıştır. 1917 yılında Malta'da Osmanlı Devleti'nin konsolosluğu olmadığından, Türk esirleriyle ilgili problemlerle uğraşan, çözüm arayan, aracılık yapan devlet İsveç olmuştur (Uygur, 2015). Bunun yanı sıra hasta ve yaralı Türk askerlerine ve esirlerine, sağlık hizmeti vermiştir (Uygur, 2013, s. 20-23; Temel, 2017, s. 397). Mondros Mütarekesi sonrasında Kasım 1920 tarihinde Malta'da Türk esiri sayısı, 146'ya çıkmıştır. Malta'daki Türk esirleri ile ilgili bütün evraklar İsveç konsolosluğunun yönetiminde olmuştur. İsveç konsolosluğu da bu evrakları kiraladığı bir depoda muhafaza etmiştir. Bu durum 1914-1924 yılları arasında on yıl devam etmiştir (Uygur, 2013, s. 20-30). Ayrıca I. Dünya Savaşı'nda Ruslara esir düşen 428 malul Türk askerlerinin

mübadeles yine İsveç'in yardımlarıyla gerçekleşmiştir (Küçük, 2017,s.205).

Diğer taraftan İsveç, 15 Mayıs 1919 yılında Yunanistan'ın İzmir'i işgaline tepki göstermiş ve kabul edilemez olduğunu ilan etmiştir (Independent, 2022).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, Türkiye'nin dış politikası olarak belirlediği; "uluslararası politikada ilişkilerini yeniden kurmak, bu ilişkileri devletler hukukuna, eşitlik ve karşılıklılık ilkelerine uygun şekilde düzenlemek ve esas aldığı barışçı politikasını güçlendirmek amacı" (Soysal,1989; Temel, 2017, s.400) çerçevesinde, yakınlaşan devletler ile dostluk ve iş birliği antlaşmaları imzalamıştır (Soysal,1989). Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti ile İsveç arasında 31 Mayıs 1924 tarihinde, Ankara'da 4 maddelik Muhadenet Sözleşmesi (Dostluk Antlaşması) yapılmıştır. Bu antlaşmada ilişkilerin gelişmesinin her iki milletin imarı ve refahına hizmet edeceği belirtilerek, iki devlet ve uyrukları arasında sürekli barış ve dostluğun mevcut olacağı, diplomatik ilişkilerin devletler hukuku esaslarına uygun olarak kurulacağı, iki ülke diplomatlarının birbirlerinin ülkesinde mütekâbiliyet ve devletlerarası hukuk kuralları dahilinde itibar görecekları, ticari ilişkilerin, iskan ve ikamet şartlarının tam bir mütekâbiliyet ve devletler genel hukuku kurallarına göre belirleneceği hükmolunmuştur (Temel, 2017, s. 399-401). Bundan sonra iki devlet arasında elçilikler ve maslahatgüzarlıklar açılmıştır. İsveç, Mısır'da da Türkiye vatandaşlarının yarım kalan işlerini tamamlamak üzere konsolosluğu aracılığı ile Türkiye'nin lehinde çalışmalar yapmıştır (Temel, 2017, s. 401).

1924 yılında İsveç ile yapılan müzakereler sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti ordusunun yeniden yapılandırılması için gerekli olan teknik destek, büyük oranda İsveç'ten sağlanmıştır. İsveç, XIX. yüzyıl boyunca demir-çelik sanayisinde, ulaşım ve iletişim sektöründe, kâğıt, orman ürünleri, mazotlu makinalar ve elektrik makinaları, demiryolu malzemesi, travers, lastik, demir çubuk, köşebent, nakil araçları, askerî mühimmat üretiminde oldukça ileri gitmiştir. Aynı zamanda İsveç, dünya deniz ticaretinde önemli bir filoya sahiptir. Tüm bunların yanı sıra İsveç hükümeti ve kamuoyu, Türkiye'ye karşı samimi takdir ve derin sempati hissetmektedir. Bu özelliklerden

dolayı Türkiye Cumhuriyeti'nin İsveç'e yakınlığı ve ilgisi artmıştır (Temel, 2017, s. 402). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, Ankara'da kurulan telsiz-telgraf istasyonu ile otomatik telefon şebekesinin işletilmesi için gerekli olan yetişmiş teknik eleman eksikliği görülmüştür. Bu eksikliklerin giderilmesi için teknik eleman ve mühendislerin eğitiminin İsveç'te yapılması sağlanmıştır. Aynı zamanda İsveç, Türkiye'de demiryolu hatları ve limanlar inşa etmiştir (Temel, 2017, s. 407). Daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti ile İsveç arasındaki dostluk ve iş birliği uzun bir süre devam etmiştir.

5. XXI. Yüzyılda Türkiye-İsveç İlişkileri

Türkiye-İsveç arasında 2000 yılından sonra, dikkat çeken ilk münasebet, 2013 yılında imzalanan "stratejik ortaklık" bildirisi olmuştur. Stratejik ortaklık, uluslararası ilişkilerde tarafların ortak bir misyon etrafında birleştiği uzun vadeli bir inşa planıdır. Bu misyonların hedefleri; iki devletin ortak rejimini koruma, iki devletin herhangi bir alanda birbirlerinin menfaatlerini destekleme, iki devletin bölgesel veya uluslararası düzenle ilgili daha köklü hedef veya çıkarları öngörmeleri şeklinde özetlenebilir (Sümer, 2010, s.686). Stratejik ortaklıkta, stratejik ittifaktan ve stratejik iş birliğinden daha ileri bir menfaat belirlenir. Bundan dolayı stratejik ortaklık diğerlerinden daha uzun bir zaman ve birlikteliği kapsamaktadır. Bu doğrultuda iki devletin yöneticileri en üst düzeyde birbirlerini ülkelerinde ziyaret etmişler ve bir takım ticari ve ekonomik mutabakatlar yapmışlardır.

Bu dönemde Türkiye'nin İsveç'ten; metal cevherleri, mineral yakıtlar, demir ve çelik malzemeler, elektrikli makineler ve cihazlar, kağıt, çeşitli hastalıklara yönelik ilaçlar, plastik veya plastikten üretilen malzemeler, otomobil ve diğer taşıtlar, optik cihazlar, ölçme, kontrol, ayar cihazları ithal ettiği; İsveç'e hazır giyim, beyaz eşya, otomobil, elektrikli ev aletleri, otomotiv yan sanayi ürünleri, demir ve çelik eşyalar, alüminyum malzemeler, taze ve kabuklu meyveler, işlenmiş sebze ve meyveler ihraç ettiği görülmektedir (TC. Dışişleri Bakanlığı, 2022). 10 Ağustos 2014 tarihinde Türkiye-İsveç Ekonomik ve Ticaret Ortak Komitesi (ETOK) kurulmuş ve iki devlet arasındaki ekonomik ve ticarî ilişkilerin artırılması amaçlanmıştır.

İki devlet arasında kültürel ilişkiler, XVIII. yüzyılın

başında, Poltova yenilgisinden sonra Osmanlı Devleti'ne sığınan Kral XII. Şarl döneminde gelişmeye başlamıştı. Daha sonra 1742 yılında Lund Üniversitesinde Sven Johan Munthe'ye, öğrencilere "Osmanlı Sarayı'nda" konuşulan dilleri öğretme görevi verilmiştir. Buradaki amaç İsveç'in İstanbul'daki elçiliği için Türkçe bilen tercümanlar yetiştirmektir. Bundan başka İsveç kamuoyunda doğu dillerine yönelik öğrenme isteği oldukça yaygınlaşmıştır (Jarring, 1980, s. 116-117). Bu ilgi ve yöneliş zaman içinde azalmadan devam etmiştir. Günümüzde Stockholm Üniversitesi'nde Türkiye Araştırmaları Enstitüsü kurulmuş (Mart 2013), Uppsala Üniversitesinde Türkoloji Bölümü açılmıştır. İsveç'in Türkiye'de İstanbul Başkonsolosluğu ile Alanya, İzmir, Antalya ve Mersin'de Fahri Konsoloslukları bulunmaktadır. Türkiye'nin de İsveç'te Malmö Fahri Konsoloslugu bulunmaktadır. İsveç'te yaklaşık yetmiş bin Türk vatandaşı yaşamaktadır. 2021 yılı verilerine göre İsveç'in nüfusu 10,42 milyon kişidir. Erasmus projeleri ile iki ülkenin üniversiteleri arasında öğrenci değişimleri de yapılmaktadır (TC. Dışişleri Bakanlığı, 2022).

Türkiye ile İsveç arasındaki ilişkilerin bozulması ve bu olumsuzluğun gün yüzüne çıkması, İsveç'in 2022 Haziran ayında NATO'ya girmeye karar vermesi sonucunda 5 Temmuz 2022 tarihinde NATO'ya resmen üyelik başvurusu yapmasıyla olmuştur. NATO'ya yeni üyelikler daha önceki üye ülkelerin onayı ile olmaktadır. İsveç ve Finlandiya'nın üyelik başvurusunu diğer ülkeler kabul etse de Türkiye ve Macaristan kabul etmemiştir. Bu da üyeliklerin askıya alınmasına sebep olmuştur. İsveç ve Finlandiya, Rusya-Ukrayna Savaşı çıktığında güvenlik endişesi ile NATO'ya girmek istemişlerdir. Ne var ki, bu iki ülke, Türkiye'nin ısrarlı uyarılarına rağmen, yakın zamanda, Türkiye için tehdit olan terör örgütlerinin mensuplarını ve örgütleri destekleyerek, silah ve mühimmat yardımıyla bulunmaktadır. Yine İsveç'teki Sol partiler, PKK/YPG ve FETÖ gibi Türkiye'nin tehdit olarak kabul ettiği terör örgütlerini desteklemektedir. Haber Ajanslarının geçtiği haberlere göre, İsveç Dışişleri Bakanı Ann Linde yönetiminde bir heyetin, YPG ile görüşerek, 2022 yılında verilen 210 milyon Euro'luk yardımın yanında 2023 yılında da 376 milyon Euro'luk yardımda bulunulacağı sözü verdiği belirtilmektedir (Usta, 2022). Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsveç'in

uzun yıllar Türkiye'nin mücadele ettiği terör örgütü PKK'ya doğrudan destek verdiğini ve PKK'lılara siyasi sığınma hakkı tanıdığını, maddi yardımlarda bulunduğunu belirterek, Türkiye'nin onayı için bu tavırların değişmesi gerektiğini duyurmuştur (Kireççi, 2022). Türkiye'nin kararlı duruşu karşısında İsveç'te özellikle PKK ve PYD'ye karşı algı ve söylemlerde belirli değişimler gözlemlenmeye başlanmıştır. İsveç NATO'ya üyelik sürecinde, Türkiye'nin PKK/PYD terör örgütleriyle mücadele etmesini istemesine yönelik, aranan teröristlerin, İsveç'in elinde olanlarını teslimi ve terörle mücadele yasasını çıkarma konularında somut faaliyetler göstermeye çalışmaktadır. İsveç, terörle mücadelede daha radikal kanunları çıkarabileceği bir anayasa değişikliği hazırlamıştır. Bu anayasa değişikliği 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, İsveç'in bu anayasa değişikliğini nasıl uygulayacağını görmek istemektedir. Buna karşılık iyi bir gelişme olarak, İsveç, Türkiye'de, terör örgütü üyeliğinden dolayı hakkında kesinleşmiş hapis cezası bulunan Mehmet Tat'ı, Türkiye'ye iade etmiştir. İsveç ve yanı sıra Finlandiya, Türkiye'nin terör konusundaki endişelerine karşılık, PKK, PYD ve FETÖ ile mücadelede, müttefiklik doğrultusunda destek olacaklarına Türkiye'yi inandırabilirlerse, bütün problemler çözülecektir. Bu da ilişkilerin yeniden düzelmesini sağlayacaktır. Bunlardan başka İsveç kanunları çerçevesinde "demokratik haklar" kullanılarak, Türk ulusunun ve İslam dünyasının hassasiyetlerine yönelik provokatif eylemlere karşı, İsveç hükümetinin herhangi bir önleyici tedbir almaması, Türkiye kamuoyunda büyük tepki çekmektedir. Bu durumu değerlendirerek, yapılan olumsuz tutum ve davranışlara karşı İsveç halkının Türkiye'ye karşı olumlu düşüncelerini arttırmaya yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

SONUÇ

Tarihte Türk – İsveç ilişkileri XVI. yüzyılın sonunda başlamış, XVII. yüzyılda devam etmiş, XVIII. yüzyılda İsveç Kralı XII. Şarl'ın Poltava Savaşı'nda Rusya'ya mağlup olmasıyla Osmanlı Devleti'ne sığınması sonucunda en üst seviyeye çıkmıştır. Bu ilişkilerde İsveç, Baltık Denizi limanlarının ticaret gelirlerine talip olan Rusya ve Lehistan'a karşı büyüyen güçlü bir devlet olmak ve dünya siyasetinde önemli bir konuma çıkmak isteyen bir devlet görünümündedir. Bu amaçlar için de kendine en

uygun müttefik ve destekleyici olarak dönemin en büyük devletlerinden biri olan Osmanlı Devleti'ni seçmiştir. Bu seçimdeki en önemli sebeplerin başında Osmanlı Devleti'nin stratejik konumu, İpek ve Baharat yollarının kontrolünü sağlaması ve Karadeniz'in hakimiyetini elinde bulundurması gelmektedir. İsveç Krallığı, Osmanlı Devleti gibi bir müttefike sahip olarak XVII. yüzyılda yeni yeni kendine gelen ve XVIII. yüzyıl başlarında Karadeniz'e inen Rusya'nın büyümesini ve güçlenmesini önleyerek hem kendine karşı ortaya çıkacak güçlü bir rakibi yok etmek hem de Baltık Denizi'nden Karadeniz'e, Karadeniz üzerinden de Doğu Akdeniz'e kadar ticaret yollarının güvenliğini sağlamak niyetindeydi. Ancak İsveç Kralı XII. Şarl, amacını gerçekleştirememiştir. Buna karşılık Osmanlı-İsveç ilişkileri geçmişte ağırlıklı olarak dostluk ve iş birliği çerçevesinde yürütülmüştür. İsveç, Osmanlı Devleti'ne diplomatik olarak çok yardımcı olmuş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de her zaman yanında yer almıştır. 2000'li yıllardan sonra, terör konusunda, İsveç'in, Türkiye'yi tehdit eden terör örgütlerine siyasal sığınma hakkı tanıması yüzünden iki ülke ilişkileri bozulmuştur.

Esasen iki devletin ekonomik, kültürel ve ticarî olarak üst düzeyde ilişkileri bulunmaktadır. Bu ilişkilerde İsveç'in Türkiye'ye daha çok yaklaştığı gözlemlenmektedir. İsveç, teknik anlamda gelişmiş, ekonomik olarak ileri seviyede bir ülkedir. Türkiye'nin böyle gelişmiş bir ülkenin dostluğunu, teknolojik anlamda tecrübe ve bilgisini göz ardı etmemesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin jeopolitik özelliği ile kuzey ülkelerinin ihtiyacı olan enerji ve hammadde temini konusunda İsveç'in de Türkiye ile dostluğunu devam ettirmesinin önemi büyüktür. Tarih boyunca ilişkilerde İsveç'in, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'ne göre daha çok yakınlaşma eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye, İsveç'e, terör konusunda yanlış yolda olduğunu anlatmalı ve ikna etmelidir. İki ülkenin stratejik ortaklığını geliştirmesi, her alanda birbirini desteklemesi, tarihte gerçekleşen hataların tekrarlanmaması, iki ülke halkına, dünya barışına ve bölgesel barışa katkı sağlayacaktır. Teröre karşı birlikte mücadele edilmesi, insanlık için en büyük tehditlerden biri olan terörizmin engellenmesi konusunda çok önemlidir. Ayrıca İsveç'in Türk kamuoyunun hassasiyetlerine karşı provokatif eylemlere müsaade etmemesi gerekmektedir.

Her ne kadar provokatif eylemler, İsveç kanunları çerçevesinde yapılıyor olsa da İsveç halkına, bu eylemlerin insanlık dışı olduğu anlatılmalıdır.

Elde edilen tarihsel veriler ışığında iki ülke ilişkilerinin tekrar canlandırılması ve geliştirilmesi her iki ülke açısından faydalı olup, yeniden inşası için mevcut dönem bir fırsat olarak değerlendirilebilir. İki ülke, ilişkilerinin tarihte olduğu gibi birbirini destekleyecek yönde gelişmesi için öncelikli olarak,

- Terör örgütlerinin faaliyetleri ve Türkiye'nin bu terör örgütlerine karşı neden tepkili olduğu, İsveç kamuoyuna sivil toplum örgütleri vasıtasıyla her platformda anlatılmalı; filmler, fotoğraflar ve medya aracılığı ile gösterilmelidir.
- Türkiye, İsveç kamuoyu üzerinde sosyal medya aracılığı ile terör konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.
- İsveç kamuoyunun terör örgütlerine yönelik sempatisinin azaltılması için terör örgütlerinin propagandaları engellenmeli, bu konuda İsveç yönetimi ile ortak hareket edilmelidir.
- Türkiye'nin barışçı politikası ve stratejik değerinin anlaşılması için çalışmalıdır.
- İki ülke arasındaki iş birliği sadece NATO çerçevesinde değil her alanda geliştirilmelidir.
- İki devletin birbirlerine olan desteklerinin çok değerli olduğu; güvenlik, ekonomik ve kültürel olarak iki devletin birbirlerine ihtiyacı, geçmişte olduğu gibi devam ettirilmelidir.
- Tarihteki ticari, siyasal ve kültürel ilişkilerini sonraki nesillere aktaracak başta eğitim, kültürel, ekonomik olmak üzere ortak projeler hazırlanmalıdır.
- İlişkilerin düzelmesinin gelecekte iki devletin menfaatlerine yönelik olduğu gösterilmelidir.

KAYNAKLAR

- Âdahl, K. (2006). Claes Brorson Rålamb'ın Bâbiâli'deki Elçiliği (1657-1658), *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Rålamb'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri*, 1657-1658, (ed. Karın Âdahl), İstanbul, 9-25.
- Ahmet Refik. (2015). *Memâlik'i Osmaniye'de Demirbaş Şarl, Yayına Hazırlayan: Bülent Arı, Yeditepe Yayınevi.*
- Akkan, E. (2007). Polonya, *TDV İslam ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/polonya#1> Erişim Tarihi: 12.12.2022
- Aktürk, Ş. (2012). NATO Neden Genişledi? *Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti. Uluslararası İlişkiler*, 9 (34) (Yaz), 73-97.
- Algünerhan, M. (2022). İsveç ve Finlandiya NATO Üyelik Sürecini Hızlandırmak İstiyor. *Evrensel Gazetesi*, 5 Mayıs.2022. <https://www.evrensel.net/haber/460954/isvec-ve-finlandiya-nato-uyelik-surecini-hizlandirmak-istiyor> Erişim: 25.06.2023
- Beydilli, K. (2001). İsveç (Tarih). *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İSAM Yayınları, 407-414.
- Cevrioğlu, M.H. (2020). İsveç Kralı XII. Karl'ın Osmanlı Devleti'nde İkametinin Boğdan'a Etkisi ve Nikolaos Mavrokordatos. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 29, 11-28.
- Cevrioğlu, M.H. (2021). İsveç'in Sıcak Denizlere İnme Arayışı: Arslan Ağa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Diplomatik Misyonu (1670). *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 34, 61 - 86.
- Cevrioğlu, M.H. (2022). On Yedinci Asırda Osmanlı-İsveç münâsebetlerine bir bakış. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, 6 (1), 163-188.
- Evliya Çelebi. (2006). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, VI. Kitap, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu, (R. Dankoff, S. Kahraman ve Y. Dağlı ed.).
- Gábor, K. (2014). Transilvanya Prensligi Diplomasisi ve Bilgi Toplama (1600–1650). *Avrupa'da Bölünmüş Macaristan: Değişimler, Ağlar ve Temsilcilikler, 1541–1699. cilt 2.*, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars, 69–84.
- Gemil, T. (1984). *Relatile Tarilor Romane cu Poarta Otomana in Documente Turcești: 1601- 1712*, Bükreş.
- Gül, M. (2015). Kuruluşundan 21. Yüzyıla: 1990'larda NATO'da Devamlılık ve Dönüşüm. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10 (1), 247-265.
- Güler, M. (2007). 1150/1737 Osmanlı-İsveç Ticaret Anlaşması. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, IX/ 2, 101-120.
- Günaydın, H. & Coşkun, B. (2018). İsveç Kralı XII. Charles'in (Demirbaş Şarl) Osmanlı Devleti'ne İlticası (1709-1714) ve İltica Sürecinde Ülkesinde Ombudsman Görevlendirmesine İlişkin Bir Değerlendirme. *Ombudsman Akademik*, 5 (9), 15-73.
- Independent. (2022). İsveç: NATO Üyeliği İçin Türkiye'nin Taleplerini Karşılayamayız. <https://www.indyturk.com/node/596746/haber/i%CC%87sve%C3%A7-nato-%C3%BCyeli%C4%9Fi-i%C3%A7in-t%C3%BCrkiyenin-taleplerini-kar%C5%9F%C4%B1layamay%C4%B1z> Erişim Tarihi: 11.12.2022
- İnalçık, H. (2010). *Osmanlılar (Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler)*, Timaş Yayınları.
- Jarring, G. (1980). İsveç'te Türkoloji. Rusça'dan çeviren: Tüten Özkaya, *Bellekten*, Ocak, 44 (173), 116-127.

- Karaçay-Türkal, N. (2012). Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca. 1106/1654-7 Şubat 1695), Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kâtip Çelebi. (2010). *Tarih-i Frengi Tercümesi*, (ed. İbrahim Solak), Palet Yayınları.
- Kireççi, M. A. (2022). 3 Soruda - İsveç ve Finlandiya'nın NATO Müzakereleri. <https://www.adanapost.com/3-soruda-isvec-ve-finlandiyanin-nato-muzakereleri-172124h.htm> Erişim Tarihi: 14.12.2022
- Koç, N. İ. K. (2016). Osmanlı Şiirinin Önemli Bir Görsel Kaynağı Ralamb'ın Türk Kıyafetleri Albümü. *Türkiyat Mecmuası*, 26/2, 247-265.
- Kolçak, Ö. (2016). A Transylvanian ruler in the Talons of the 'Hawks': György Rakoczi II and Köprülü Mehmed Pasha. *International Balkan Annual Conference (IBAC) Book Series (4)*, İstanbul, 341-359.
- Kunt, M. (1990). Türkiye Tarihi 3 - *Osmanlı Devleti 1600-1908*, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 10-69.
- Kurat, A. N. (1940). *İsveç Kralı XII. Karl'ın Hayatı ve Faaliyetleri* (1682-1718), İstanbul,
- Kuzucu, S. (2016). XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile İskandinav Ülkeleri Arasındaki Ticari İlişkiler (İsveç ve Danimarka-Norveç), *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (35), 402-426.
- Küçük, E. (2017). Türk Dış Politikası Araştırmalarında İsveç Arşivlerinin (RIKSARKIVET VE KRIGSARKIVET) Önemi. *Gazi Akademik Bakış*, 10(20), 197-220.
- Küçük, E. (2018). *İsveç'te Bir Osmanlı Elçisi: Mehmed Said Efendi*. *Bilge Strateji*, 10(19), 67 - 84.
- Kütükoğlu, B. (2020). III. Murad. TDV *İslam Ansiklopedisi*, 172-176. <https://islamansiklopedisi.org.tr/murad-iii> Erişim Tarihi: 13.12.2022.
- Manioğlu, O. (2023). İsveç ve Finlandiya'nın NATO Üyeliklerine Karşı Türkiye'nin Tavrı Üzerine Bir Analiz", Uluslararası Politika Akademisi, <http://politikaakademisi.org/2023/01/23/isvec-ve-finlandiyanin-nato-uyeliklerine-karsi-turkiyenin-tavri-uzerine-bir-analiz/> Erişim: 25.06.2023
- Ralamb, C. (2008). *İstanbul'a Bir Yolculuk 1657-1658*, Çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi.
- Sümer, G. (2010), Stratejik İş Birliği ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Ege Akademik Bakış*, 10 (1), 671-698.
- TC. Dışişleri Bakanlığı. (2022). <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-isvec-siyasi-iliskileri.tr.mfa> Erişim Tarihi: 03.04.2022.
- Temel, M. (2017). Cumhuriyet Arşivi Belgelerine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye-İsveç İlişkileri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Derisi (SUTAD)*, 42, 395-407.
- Usta, B. (2022). <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/05/15/son-dakika-feto-ve-yppkkya-acik-destek-isvecin-teror-dosyasi-kabarik> Erişim Tarihi: 03.01.2022.
- Uygur, T. (2013). *İsveç Kaynaklarına Göre Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'daki Malul Türk Savaş Esirlerinin İsveç Kızılhaçı Yardımıyla İsveç Üzerinden Mübadelesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Uygur, T. (2015). *I. Dünya Savaşında Esir Türkler*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. (1988). *H. Osmanlı Tarihi, C. VI*. Ankara: TTK Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *Osmanlı Tarihi (Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar). C.IV/1*, TTK Yayınları, Ankara.

Yazar Katkı Oranı

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.